

Панајотис Георгиос Асимопулос
Војна Академија Грчке, Атина
asimopoulosp@yahoo.gr

doi: 10.19090/zjik.2017.127-147
УДК 811.14'06'367.624:811.163.41'367.624
Прегледни рад

КОНТРАСТИВНИ ПРИСТУП ПРИЛОЗИМА ЗА МЕСТО У САВРЕМЕНОМ ГРЧКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

САЖЕТАК: У оквиру проучавања морфосемантичких односа, у складу са темељним параметрима контрастивне лексикологије, овде је дато упоредно сагледавање прилога у грчком и у српском језику. У раду се анализирају грчки прилози за место и њихови преводни еквиваленти у српском језику. За изучавање сличности и разлика у просторним односима који се бележе прилозима у ова два балканска језика, узет је у разматрање књижевни корпус који се састоји од 243 примера 46 прилога. Оригиналан текст потиче из чувеног грчког романа *Ματωμένα χώματα* ауторке Дидо Сотиириу и његовог српског превода *Земља натопљена крвљу* у преводу Гаге Росић.

Након уводног дела који пружа релевантне теоријске податке везане за адвербијалне одредбе за место у оба језика, дата је опширна анализа изабраних примера и статистичка обрада преводних еквивалената. Приступ поређењу првенствено је синхроног карактера и заснива се на анализи ексцерпираних грађе. Примењена је метода системско-функционалног поређења, односно метода контрастивне анализе. У завршном делу рада представљају се општи закључци о јасним тенденцијама везаним за унапређење наставног процеса грчког тј. српског као страног језика.

Кључне речи: прилози за место, грчки, српски, „Ματωμένα χώματα“

Уводне напомене

На основу закључака грчких синтаксичара и српских истраживача методом контрастивне анализе, дати су:

- (a) карактеристике прилога за место у грчком и српском језику, и то оних који се јављају без допуна;

* Рад под истим насловом пријављен је као реферат на скупу „Наука и Савремени Универзитет 5“ који се одржао на Филозофском факултету у Нишу (од 13. до 14. новембра 2015. године).

- (б) преводни еквиваленти 243 примера 46 посебних прилога ексцерпираних из грчког романа „Ματωμένα χώματα“ и његовог српског превода „Земља натопљена крвљу“.

Основна обележја прилога у савременом грчком језику

Полазећи од кратког осврта на ставове старогрчких¹ и латинских синтаксичара о прилозима за место, Накас премошћује њихова важна гледишта тврдњама савремених лингвиста (Νάκας 1987).² Узимајући у обзир „селективна ограничења“ која карактеришу синтаксичко повезивање прилога за место и реченичног језгра, односно глаголског предиката, он наводи две подкатегорије месних прилога:

- (а) једнодимензионални прилози удружују се са глаголима кретања и означавају кретање ка неком месту (*οἶκαδε* = кући) или са неког места (*οἶκοθεν* = из куће);
- (б) дводимензионални прилози јављају се са глаголима који значе стајање (*ἄνω μένε* = стани горе) или кретање (*ἄνω ἔρχομαι* = идем горе).

Андерсон наглашава да се са извесним изразима примећује нека врста покривања ових релација, односно кретања и стајања (Anderson 1971: 119):

- Н *μαμά έρχεται* στο *σχολείο*. ⇔ Н *μαμά είναι* στο *σχολείο*.
- ❖ Мајка *долази* у школу. ⇔ Мајка *је* у школи.

Мартине додаје случај „морфолошке конгруенције“ или „делимичне асонанције“ између аутентичног локативног падежа, односно алатива и датива (Martinet 1985: 39):

- О *πατέρας ταξιδεύει στο Παρίσι*. // О *πατέρας δίνει δώρο στη μητέρα*.
- ❖ Отац *путује у Париз*. // Отац *даје поклон мајци*.

¹ Хеленски граматичар Дионизије Трачанин (2. в. п. н. е) састављач је првог граматичког приручника „Уметност граматике“ у коме је сачувана дефиниција прилога: „Прилог је непроменљива врста речи која се односи на глагол или удружује са њим“ (Διονύσιος ὁ Θραῖξ 1965: 72).

² Чомски констатује да су „прилози богат и релативно неистражен систем и стога, шта год да причамо о њима, треба да се сматра сасвим експерименталним“ (Chomsky 1965: 219).

Теснијер, на основу латинских реченица *in urbem ingressus est* („ушао је у град“) и *ambulat in horto* („шета по башти“), изражава жестоко супротстављање традиционалном разликовању између кретања (у првом случају) и стајања (у другом) (Теснијере 1959: 75). Пошто није могуће да неко шета а да се не креће, предложио је термине „транслокалан“ (*translocal*) и „интралокалан“ (*intra-local*).

Осим тога, Накас напомиње доминантну тврдњу лингвиста да предлози воде порекло од месних прилога и да су постепено, осим установљеног спацијалног значења, стекли апстрактне или метафоричне појмове.³

Конкретније, у сагласности са Лајонсовим приступом, реч је о „мешаном значењу“ прилога за место и време, будући да се релације простора и времена најчешће изражавају истим морфолошким средствима:⁴

- место: *στον κήπο* (предлог + акузатив) ⇔ у башту, у башти (кретање, стајање)
- време: *στο συνέδριο* (предлог + акузатив) ⇔ на конференцији

Једнак приступ има Трагот (Traugott 1975: 207–230) која у опширном списку одговарајућих израза у енглеском језику истиче да је „скоро свака месна речца или предлог у енглеском језику истовремено и временска“, али и Тзевелеку (Τζεβελέκου 2007: 152) која тврди да их употребљавамо како би одредили место неког предмета, лица или догађаја у простору:

- Έχει παντού σκόνη στο δωμάτιό μου.
- ❖ Σвуда у мојој соби има прашине.

Ову појаву истраживачи објашњавају са историјско-диахронијског аспекта (Γομπαΐδης 1982: 98), иако Трагот тврди да у енглеском језику „формирање временских израза од спацијалних није једноставно феномен

³ Више о томе: Humbert 2002: 317; Schwyzer-Debrunner 1959: 419; Τριανταφυλλίδης 2010: 191; Τσολάκης 1979: 260; Χατζησαββίδης-Χατζησαββίδου 2007: 100; Χατζιδάκης 1915: 381.

⁴ „У појединим случајевима веома је тешко да кажемо да ли одређен израз игра неку семантичку улогу искључујући неку другу или да ли истовремено игра обе улоге. Освајање граматичке и лексиколошке структуре језика могло би се доказати да представља део развојног процеса помоћу кога се неки апстрактнији облици формирају на основу других конкретнијих. Док тај процес траје, синтаксички облици који су се раније употребљавали за неки ограниченији скуп околности, употребиће се као ослонци или калупи, неко би рекао, за опис неког непрестано ширећег скупа. Међутим, њихова експанзија у том ширем скупу неће се постићи на основу истих сразмера за све језике“ (Laions 1977: 499).

прошлости, али је чак у савременом језику и даље у пуном замаху“ (Traugott 1975: 211).

Вреди поменути Холтона који разјашњава специфичне синтаксичко-семантичке параметре месних прилога (Holton 2004, 2012):

(i) прилози *εδώ* (овде), *εκεί* (тамо), *κάτω* (доле), *πάνω* (горе), *μπρος* (напред), *πίσω* (назад) са предлогом *προς* (према) удружују се са чланом средњег рода у множини и означавају појам приближности (Holton 2012: 360):

- Έλα λίγο προς **τα** *εδώ* – Come *this way* a little – Дођи мало *овамо*.
- Πήγαμε προς **τα** *κάτω* – We went *downwards* – Одосмо (сиђосмо) *надоле*.

(ii) генитив само краћих⁵ облика личних заменица са прилозима за место не крши граматичност реченице (Holton 2012: 389):

- Ανάμεσά *τους* – Between *them* – Између *њих*.
- Μπροστά *μου* – In front of *me* – Испред *мене*.

И рефлексивне заменице које следе месне прилоге, замењују се од краћих облика личних заменица (Holton 2012: 582):

- Έβαλε τη Μαρία *κοντά του/δίπλα του/απέναντί του/μακριά του*.
- He placed Mary *near him/next to him/opposite him/away from him*.
- ❖ Марију је ставио *близу себе/ поред себе/ преко пута себе/ далеко од себе*.

(iii) различито је значење са прилошким одредбама за количину (Holton 2012: 450–451):

– уз *πιο* (више) алудира се релативан правац:

⁵ Са именицама или пуним прономиналним облицима потребна је предлошка конструкција сачињена од предлога *από* (од) или *σε* (на): „If, however, these adverbs (to which can be added *έξω* and *κάτω*) are used with a noun or a strong form of the personal pronoun, this noun or strong pronoun must be contained within a prepositional phrase introduced by one of the prepositions *σε* or *από*: *ανάμεσα (σε)* ‘between, among’, *απέναντι (από/σε)* ‘opposite’, *γύρω (από/σε)* ‘around’, *δίπλα (σε)* ‘next to’, *έξω (από)* ‘outside’, *κάτω (από)* ‘under, below’, *κοντά (σε)* ‘near’, *μαζί (με)* ‘[together] with’, *μακριά (από)* ‘far from, away from’, *μέσα (σε)* ‘inside’, *μέσα (από)* ‘through; from inside’, *μπροστά (από/σε)* ‘in front of’, *πάνω (σε)* ‘on [top of]’, *πάνω (από)* ‘above’, *πίσω (από)* ‘behind’, *πλάι (σε)* ‘beside’ (Holton 2012: 455–457): (a) *δίπλα στον Γιάννη* „next to John“, али *δίπλα σ’ εσένα* „next to you [rather than next to anyone else]“; (б) *μπροστά στο σπίτι* „in front of the house“, али *μπροστά σ’ αυτούς* „in front of them [rather than in front of anyone else]“.

- *πιο πάνω/κάτω – further up/down – још горе/доле*
- уз *πολύ* (мноγο), *αρκετά* (доста) месни прилози указују на релативан појам:
- *πολύ/αρκετά πάνω/κάτω – very/quite far up/down – веома/доста горе/доле*
- *πολύ/αρκετά ψηλά/χαμηλά – very/quite high/low – веома/доста високо/ниско*
- такође уз *τόσο* (толико) јавља се релативност.
- *τόσο πάνω/κάτω – so far up/down – толико горе/доле*
- *τόσο ψηλά/χαμηλά – so high/low – толико високо/ниско*
- уз прилог за време *αμέσως* (одмах) употребљава се количински прилог *πιο* (више):
- ❖ *αμέσως πιο πάνω/κάτω – immediately further up/down – одмах горње/доње*

(iv) месни прилози бележе и пренесено значење (Holton 2012: 458):

- η θέση μου *απέναντι* σ’ αυτό το ζήτημα (*απέναντι*: преко)
- my position *vis-à-vis* this question
- ❖ мој став *о* тој теми
- Την παράσταση την είδαν *γύρω* στους διακόσιους θεατές. (*γύρω*: около)
- The performance was seen by *about* two hundred spectators.
- ❖ *Отприлике* двеста гледалаца гледало је представу.

(v) сукцесивни месни прилози су учестала појава у грчком (Holton 2004: 174):

- *εδώ/εκεί πάνω/κάτω – up/down here/there – овде/тамо горе/доле*
- *εδώ/εκεί κοντά – near here/there – овде/тамо близу*

(vi) идиоматску нијансу разматрамо у месним прилозима *εδώ* (овде) и *εκεί* (тамо) који као допуну примају подређене клаузе уведене везником *που* (што) (Holton 2004: 176):

- Από *εδώ που κάθομαι*, δε σε βλέπω.
- From where (lit. ‘*here that*’) I’m sitting I can’t see you.
- ❖ Одавде *где седим*, не видим те.
- Εκεί *που περίμενα το Γιάννη*, ήρθε η Σοφία.

- Whereas *I was expecting John*, Sophie came.
- ❖ Тамо где / Док сам чекао Јаниса, дошла је Софија.

Теоријски осврт на српске преводне еквиваленте

Са лингвистичког гледишта, заиста је интересантна контрадикција да, иако морфолошки идентитет облика и врста речи везаних за категорију простора није потпуно означен, њене примарне трагове налазимо посредно или непосредно у разноврсним језичким манифестацијама.

Према Пиперу, обично има три саставне компоненте спацијалних појмова: (а) ОЛ; објекат локализације је предмет који заузима своју позицију у месним координатама; (b) Л: локализатор који у својству средства локализације помаже објекту да нађе своје место; (c) О: оријентир прецизно одређује однос објекта и локализатора (Пипер 1997: 21–22).

Осим тога, уочавамо четири подврсте значења:

(а) директивна (динамична) указују на општу директивност и линију усмереног кретања (перлативност), или на посебну директивност, односно удаљавање (аблативност) и приближавање (адлативност):

- Радници одлазе *из фабрике*.
- Пастир је довео стоку *до реке*.
- (b) недирективна (статична) бележе јасно одсуство кретања или имплицитну претпоставку о некретању (локатив):
 - Студенти уче *по библиотекама*.
- (c) унутрашњост (интралокализација):
 - Радознала деца улазе *у мрачну собу*.
- (d) спољашњост (екстралокализација):
 - Отац излази *из нових кола*.

Узевши у обзир чињеницу да се у српском корпусу као преводни еквиваленти месним прилозима јављају четири категорије (зависни падежи, придеви, прилози, глаголи), кратко ћемо представити њихове основне карактеристике:

3.1. Зависни падежи

У савременом српском језику примећујемо синтаксичку мултифункционалност предлошко-падежних форми изражених генитивом,

дативом, акузативом и локативом.⁶ Тај факат одражава њихову изузетну учесталост у својству првенствених ознака адвербијалности. Конкретније, оне функционишу као одредбе просторности:

3.1.1. Генитив

(a) предлошки генитив бележи:

(a₁) *приближавање локализатору са податком адлативности уз предлог „до“ (N + V + DO + N_{Gen})* јавља се „задржавање агенса у сфери локализатора“ (Пипер и др. 2005: 152).

- ... али чији зраци нису стизали *до нас* да нас огреју (Сотириу 2001: 12)

(a₂) *одређену посредну локализацију са предлозима „испред/ иза“ (N + V + ISPRED / IZA + N_{Gen})*, јер је место локализације спољашњост локализатора и то у посредном контакту са његовом предњом или задњом страном:

- *Иза себе* сам остављао толике своје мртве сељане и најближе другаре (Сотириу 2001: 105)
- И тако сам се једног дана, у пустоши *испред њеног имања* осмелио и ухватио је за руку (Сотириу 2001: 181)

(a₃) *удаљавање од унутрашњости уз предлог „из“ или површине локализатора уз предлог „са“ (N + V + IZ / SA + N_{Gen})*:

- Мој брат, сав утегнут, представљао је трубача не вадећи писак *из уста* (Сотириу 2001: 9)
- Па пре него што ме је отпустио, сам сам затражио да одем *са поседа* (Сотириу 2001: 33)

(a₄) *неодређену посредну просторну локализацију изражава предлог „поред“ уз статичне и динамичне глаголе (N + V + PORED + N_{Gen})*:

- Бићеш *поред мене* уз кантар, рекао је... (Сотириу 2001: 40)

(a₅) *пресецање локализатора са предлогом „преко“ (N + V + PREKO + N_{Gen})*:

- Радећи у кукурузима, ту и тамо би *преко ограде* пребацио понеки клип... (Сотириу 2001: 29)

⁶ У савременом грчком језику једнина и множина имају по четири падежа, номинатив, генитив, акузатив и вокатив, док Адамс у зависности од синтаксичке функције бележи субјектив (има функцију субјекта), посесив (указује на посесивност или на индиректан објекат) и објектив (означава објекат) (Adams 2011: 85). О падежним допунама у грчком језику видети: Asimopoulos 2014: 73–87.

3.1.2. Датив

Са глаголима кретања предлошке конструкције („према“ + датив) показују динамичку директивност ($N + V + PREMA + N_{Dat}$):

- Тела, ослобођена свакодневног напора, поскакивала су, попут пламенова, *према небу*, уљуљкивана поветарцем и милована месечином. (Сотириу 2001: 17)

3.1.3. Акузатив

Акузатив у својству спацијалног детерминатора удружује се са предлозима „уз“ / „на“ / „о“ / „у“. Конкретније:

(а) предлог „уз“ са прелазним глаголима носи обележје непосредне близине ($N + V + UZ + N_{Ak}$):

- Прибио сам се *уз зид*, забио руке у цепове и посматрао одушевљен... (Сотириу 2001: 36)

(б) предлог „у“ представља циљ као унутрашњост локализатора; „на“ као горња површина локализатора, а „о“, бележи однос локализатора чији је тип клинаст ($N + V + U / NA / O + N_{Ak}$):

- Он је зграби, искриви је својим отвордним дланом и баци у *огњиште*... (Сотириу 2001: 10)
- Није било дана да *на нашу пијацу* не дођу турски сељаци... (Сотириу 2001: 20)
- Обесио га је наглавачке *о платан*... (Сотириу 2001: 29)

3.1.4. Локатив

Непосредну локативност, односно унутрашњост локализатора уз предлог „у“ глаголи динамичности означавају просторни локатив, док се „на“ односи на горњу површину ($N + V + U / NA + N_{Lok}$) (Пипер и др. 2005: 727):

- Прекост њеног човека је утицала на њу да нам се увек нађе добром речју и осмехом *на уснама*... (Сотириу 2001: 10)
- Зато сам га и стискао чврсто *у ознојеној шаци*... (Сотириу 2001: 11)

Простирање или хватање „више појединачних тачака површине истог локализатора“ (Пипер и др. 2005: 284) показује просторни локатив уз предлог „по“ ($N + V + PO + N_{Lok}$):

- Ја сам се опружио *по поду*... (Сотириу 2001: 9)

3.2. Придеви

Променљиве, несамосталне одредбене речи које именицама, односно бићима, предметима и појавама приписују особину, називају се придеви. Према критеријуму значења, Станојчић и Поповић (1999: 90) деле их на шест врста:

- (a) описне (квалитативне) који указују на обележја појма: *црвен*
- (b) присвојне (посесивне) који бележе припадање: *мајчин*
- (c) градивне који се односе на материјал или грађу: *златан*
- (d) временске (темпоралне) који одражавају временски период: *летњи*
- (e) просторне (месне, локалне) који одређују простор: *доњи*
- (f) разне који означавају различите карактеристике: *здравствени*

Мразовић и Вукадиновић (1990: 256), осим уврставања месних и временских у референцијалне, додају и следеће подкатегије:

- (a) квантификативни изражавају количину: *малобројни* тим
- (b) класификативни бележе однос класификације: *женска* радозналост
- (c) придеви порекла показују место из које описан појам потиче: *грчки* сувлаки

3.3. Прилози

Када је у питању одређивање семасиолошког идентитета прилога, односно „непроменљивих речи које модификују поједину реч или целу реченицу“ (Клајн 2004: 153) и, конкретније, месних прилога, српски синтаксичари усклађују га са становиштима русистике (Пипер 1977–1978: 1–51; 1978: 63–82). Међутим, врхунски лингвисти шире домен њиховог истраживања који није тако ограниченог карактера, пошто теже к темељном опису и систематичком проучавању адвербијалним одредбама искључиво у српском језику (Ивић 1957, 1965; Арсенијевић 2003а, б).

У зависности од глагола (стативних или кретања) са којим се удружују просторни прилози, означавају оријентацијски аспект просторне локализације (Пипер 1997: 81), место (*овде, ту*) и правац (*овамо, десно*) или специфичније интралокализацију (*унутра*), екстралокализацију (*ван*), фронталност (*напред*), наличност (*позади*), латералност (*налево, удесно*) и вишестраност (*около*), горњу (*одозго*) и доњу страну (*одоздо*), блискост (*близу*) и удаљеност (*далеко*). Могу да се разликују на: (a) деиктичке (*тамо*); (b) недеиктичке (*западно*); (c) заменичке (*одатле*); (d) незаменичке (*унутра*).

Према значењском оквиру, месне прилоге Мразовић и Вукадиновић (1990: 397–399) увршћују у две подкласе:

(i) ситуативни: одређују стална обележја глагола (Станојчић и Поповић 1999: 125), као што су простор и временска тачка одржавања глаголске радње, док се деле у:

(a) ситуативно-локални:

• *Високо*, у серпентинама колског друма, предео се црнео, као да је силазило крдо стоке... (Сотириу 2001: 129)

(b) ситуативно-темпорални:

• Жандарски корбач је *непрестано* фијукао... (Сотириу 2001: 130)

Исту двочлану поделу са подударатућом синтаксичком нијансом месних и временских прилога бележи Радоје Симић (2002: 202) који се осврће и на њихову етимолошку релацију са одговарајућим придевима: *тамо, овде; данас, никада*.

(ii) директивни: исказују правац и циљ:

• Најмлађи, Стаматис, отрчао је *право* у бакалницу... (Сотириу 2001: 9).

3.4. Глаголи

Са глаголима или „речима којим се неке или нечему за извесно време приписује каква радња, стање или особина, или се њима казује да се нешто збива“ (Стевановић 1981: 323), удружују се адвербијалне одредбе које указују на место. Глаголске структуре спадају у три подкатегорије: (a) прости глаголи; (b) префигирани глаголи; (c) глаголске перифразе:

3.4.1. Прости (коренски) глаголи

То су глаголи у којим се примећује само корен из кога су изведени. Њихова инфинитивна основа је:

(i) једносложна (*јести, смети*)

• Шта све *није знао* овај паметни Цариграђанин! (Сотириу 2001: 159)

(ii) двосложна (*волетти, читати*)

• *Казнићу* прљавог маторца. (Сотириу 2001: 144)

3.4.2. Префигирани глаголи

Спајање коренских несвршених (ређе свршених или двовидских) глагола са предлозима (или прилозима) резултира настанком нових

семантичких компоненти, променом значењског оквира али и глаголског рода. Префиксација се сматра изузетно продуктивним начином богаћења глаголског устројства:

Табела 1: Префигирани глаголи

Глаголи	Префикси	Значење
доћи	до-	вршење радње до одређеног места
заћи	за-	позиција иза нечег
изаћи	из-	екстралокалност
мимоћи	мимо-	супротан смер
наићи	на-	радња на горњем или спољнем делу
надићи	над-	супралокалност
обићи	об-	окружење
отићи	од-	удаљење
побећи	по-	резултат
подбацити	под-	сублокалност
престићи	пре-	транслокалност
предводити	пред-	прелокалност
прићи	при-	адлокалност
проћи	про-	етапна транслокативност (Belaj 2008: 204)
разићи	раз-	раздвајање
сићи	с-	кретање одозго наниже (Мразовић и Вукадиновић 1990: 74)
сустићи	су-	узајамност
ући	у-	кретање к унутрашњости
узићи	уз-	кретање одоздо ка горе

- Ратна мржња и дивљаштво су *надвладали* (= над- + владати) љубав... (Сотириу 2001: 82)
- Ноге су га *довеле* (= до- + вести) под мој прозор. (Сотириу 2001: 169)
- *Прерачунај се* (= пре- + рачунати) шта *си* ти мени *урадио* (= у- + радити)! (Сотириу 2001: 293)

3.4.3. Глаголске перифразе

Са импресивном фреквенцијом у свакодневним комуникацијским манифестацијама, али и у журналистичким и књижевним текстовима, помоћу глаголских перифраза можемо (Мразовић и Вукадиновић 1990: 171–179):

- (a) замењивати пунозначне глаголе како би избегли понављање:
- Официр *је наредио* (= *дао је наређење*) да претражимо обале Црвене реке у дужини од пет километара... (Сотириу 2001: 114)
- (b) пружати прецизне информације помоћу копулативних глагола:
- *Буди спреман*, Маноли (= *спреми се*), ових дана намеравам да те пошаљем у Измир... (Сотириу 2001: 23)
- (c) попуњавати лексичке недостатке у глаголском језику:
- *Нису им полазила за руком* слова, али *су излазили на крај* са земљом... (Сотириу 2001: 14)
- (d) уз тачност приступати двовидским-једновидским глаголима:
- Ко ће први да повуче опругу и *стави* миша у *покрет*... (Сотириу 2001: 10)
- (e) чувати или модификујемо валентност глагола и придева:
- Али отац *није* у њега *имао поверења*... (= *му поверовао*) (Сотириу 2001: 18)
- (f) избегавати именовање вршиоца радње:
- У амеле табуру их горе *муче* од најљућег непријатеља... (= *неко врши мучење* или *мучење је вршено од стране неког*) (Сотириу 2001: 71)
- (g) изражавати пасивну структуру без пасивних облика:
- Морам признати да *је* и мог старог свет *поштовао*... (= *био је поштован*) (Сотириу 2001: 12)
- (h) атрибуирати именице:
- Затражили смо од њега опроштај, гајећи *скривену наду*... (= *тајно се нада*) (Сотириу 2001: 1)

Анализа месних прилога

После теоретског приступа одговарајућим преводним структурама и ради лакшег проучавања и конструктивног прегледа, распоређујемо карактеристичне случајеве из оригиналног текста и српског превода.

Као што је већ речено, наведени примери произилазе из легендарног романа Дидо Сотириу „Земља натопљена крвљу“ (340 страница), док смо за еквивалентне структуре користили превод Гаге Росић (294 странице). Укупан број пронађених примера је двеста четрдесет три (243) који се односе на четрдесет шест (46) посебних прилога.

4.1. Ζαβησνι παδεжи

Κορπυсна аналιζа потврђује да адвербијалну функцију носе и облици у заβисним падежима (генитив, датив, акузатив, локатив):

4.1.1. Генитив

Издвојени примери грчких месних прилога показују могућност превођења предлошким генитивним структурама:

(а) предлошки генитив:

(а₁) **N + V + DO + N_{Gen}**:

- *κατάφερα να φτάσω όξω* (Σωτηρίου 1988: 121)
- *успео да се дотетурам *до излаза** (Сотириу 2001: 103)

(а₂) **N + V + ISPRED / IZA + N_{Gen}**:

- *και πιο πέρα τα βιάζανε και τα εκτελούσανε* (Σωτηρίου 1988: 317)
- *одвлачили су их *иза царинарнице* и тамо их стрелјали* (Сотириу 2001: 274)
- *και νιώσεις πως είσαι στρατός με τον οχτρό κατάντικρυ* (Σωτηρίου 1988: 253)
- *и осетиш да припадаш војсци *испред које* се налази непријатељ* (Сотириу 2001: 217)

(а₃) **N + V + IZ / SA + N_{Gen}**:

- *Και εγώ από εκεί κοντά είμαι.* (Σωτηρίου 1988: 194)
- *И ја сам *из тих крајева*.* (Сотириу 2001: 164)
- *Ελόγου σας θα βρείτε καιρό να πάρете τον κασικόδρομο, αριστερά.* (Σωτηρίου 1988: 104)
- *Ви ћете имати времена да побегнете козјом стазом *са леве стране*.* (Сотириу 2001: 88)

(а₄) **N + V + PORED + N_{Gen}**:

- *Και η προσφυγιά απόξω να *треχала*и με την ψυχή στο στόμα.* (Σωτηρίου 1988: 288)
- *А бегунци су трчали *поред воза* са душом у носу.* (Сотириу 2001: 249)

(а₅) **N + V + PREKO + N_{Gen}**:

- *Αντικρύ ο δρόμος, ίδιος πάντα, σκονισμένος, με τις ακακίες...* (Σωτηρίου 1988: 198)

- *Πреко пута*, друм, увек исти, прашњав, са редовима багремова... (Сотириу 2001: 168)

4.1.2. Датив

Као чест еквивалент просторним прилозима, у српском корпусу срећемо дативне структуре (с предлогом „*према*“) као ознаке правца у ком се субјекат локализације креће:

(a) **N + V + PREMA + N_{Dat}**:

- *Μας ορμήγνεψε να πάμε εκεί...* (Σωτηρίου 1988: 291)
- *Упутила нас је према једној чесми...* (Сотириу 2001: 251)

4.1.3. Акузатив

У својству истозначних варијаната забележене су предлошке конструкције са акузативом:

(a) **N + V + UZ + N_{Ак}**:

- *θα τον έβρισκε εκειδά το ξημέρωμα...* (Σωτηρίου 1988: 103)
- *Уз њу би га затекла зора...* (Сотириу 2001: 87)

(b) **N + V + U / NA / O + N_{Ак}**:

- *Με πήρε απόμερα και μου είπε ανήσυχη...* (Σωτηρίου 1988: 176)
- *Повукла ме је у *страну* и запитала узнемирана...* (Сотириу 2001: 149)
- *Έλεφετε χάμω σαν σεληνιασμένος...* (Σωτηρίου 1988: 314)
- *Падао је *на земљу* као месечар...* (Сотириу 2001: 272)
- *σήκωναν στον ώμο τη μανέλα που πάνω κει κρεμόταν το καντάρι* (Σωτηρίου 1988: 46)
- *подизали су на раме притку *о коју* је био окачен кантар* (Сотириу 2001: 38)

4.1.4. Локатив

Пошто се ради о месним прилозима, локатив је најтипичнији падежни представник и у суштини доследни преводни еквивалент са највише примера:

(a) **N + V + U / NA + N_{Лок}**:

- *Εκει αφήγανε τις καμήλες, τους араμπάδες, τα γαϊδούρια...* (Σωτηρίου 1988: 46)
- *У њој су сељаци оствљали камиле, кола, магарце...* (Сотириу 2001: 38)

- Μα σαν τις ελιές μας каμαρωτές δε θα αντάμωνες πουθενά. (Σωτηρίου 1988: 18)
 - А наших маслина није било *на целом свету*. (Сотириу 2001: 15)
- (b)N + V + PO + N_{Lok}:
- Εγώ έπεσα φαρδύς πλατύς χάμου. (Σωτηρίου 1988: 12)
 - Ја сам се опружио *по поду*. (Сотириу 2001: 9)

4.2. Придеви

Иако у својој основној семантици придеви не садрже информације о просторним димензијама, таква обележја одређују се у српској верзији помоћу локалних и описних адјективних допуна:

4.2.1. Месни (Локални)

- Οι Τούρκοι από τα γύρω χωριά... (Σωτηρίου 1988: 25)
- Турци из *суседних* села... (Сотириу 2001: 20)

4.2.2. Описни (Квалитативни)

- Όλοι οι άντρες από δεκαπέντε χρονώ και πάνω να μαζευτούνε στην εκκλησιά. (Σωτηρίου 1988: 157)
- Сви мушкарци *старији* од петнаест година да се скупе у цркви. (Сотириу 2001: 133)

4.3. Прилози

Као преводни еквивалент могуће је срести прилошке одредбе са месном конотацијом, али и темпоралном нијансом:

- Εκεί βρισκότανε το μεγάλο τσιφλίκι του Μουλά εφέντη... (Σωτηρίου 1988: 32)
- *Тамо* се налазио велики посед Муле-ефендије... (Сотириу 2001: 27) месни
- Όπου αυτός του δίνει μια σπρωξιά, τον πετάει χάμω. (Σωτηρίου 1988: 222)
- *Тада* га Турчин ћушну, обори на земљу и поче да трчи. (Сотириу 2001: 189) временски

4.4. Глаголи

Врло су фреквентни српски еквиваленти у којим функцију локализације исказују глаголски облици (прости или префигирани глаголи, глаголске перифразе):

4.4.1. Прости (коренски) глаголи

- *ки ήρθε τρεχάλα να μου φέρει οπίσω τη σταφίδα να τήνε πουλήσω* (Σωτηρίου 1988: 52)
- *па је дотрчао и *вратио* (= *doneo назад*) ми га, да и њега продам* (Сотириу 2001: 43)

4.4.2. Префигирани глаголи

- *Пάρε πρώτα το σαντούρι μου κι απέ πηδάω κι εγώ όξω να δω...* (Σωτηρίου 1988: 132)
- *Држи прво мој сантури, па да и ја *искочим* (= *из + скочим*) и видим...* (Сотириу 2001: 111)

4.4.3. Глаголске перифразе

Само на један случај глаголске перифразе наилазимо у српском преводу:

- *Αμα πήγα στο χωριό κατάλαβα πως δεν είχα πέσει όξω.* (Σωτηρίου 1988: 135)
- *Кад сам се нашао у селу, схватио сам да *сам био у праву*.* (Сотириу 2001: 114)

Табела 2: Учесталост српских еквивалената месним прилозима грчког језика

Врсте	Подврсте	Број Примера	Процент
Зависни Падежи (142)	Генитив	55	22,6 %
	<i>до</i>	19	7,8 %
	<i>из</i>	7	2,9 %
	<i>иза</i>	8	3,3 %
	<i>испред</i>	11	4,5 %
	<i>поред</i>	3	1,2 %
	<i>преко</i>	2	0,8 %
	<i>са</i>	5	2,1 %

	Датив	8	3,3 %
	<i>према</i>	8	3,3 %
	Акузатив	64	26,3 %
	<i>на</i>	28	11,5 %
	<i>о</i>	2	0,8 %
	<i>у</i>	30	12,3 %
	<i>уз</i>	4	1,7 %
	Локатив	15	6,2 %
	<i>на</i>	6	2,5 %
	<i>по</i>	2	0,8 %
	<i>у</i>	7	2,9 %
Придеви (31)	Месни	25	10,2 %
	Описни	6	2,5 %
Прилози (32)	Месни	30	12,3 %
	Временски	2	0,8 %
Глаголи (38)	Прости	10	4,2 %
	Префигирани	27	11,2 %
	Глаголске перифразе	1	0,04 %

Закључна разматрања

У овом контрастивном раду осврнули смо се на двеста четрдесет три (243) прилога за место пронађена у грчком корпусу. Односе се на четрдесет шест (46) различитих случајева, док се у својству истозначних конструкција у српском језику употребљавају четири (4) категорије са једанаест (11) поткатегија.

Изузев петнаест (15) локативних структура (нема их у падежном систему грчког) адвербијална функција падежних форми одражава значајну учесталост. У суштини ради се о идентичном синтаксичком обележју у оба испитана језика. Конкретније, ови предложни облици заузимају централно место са сто четрдесет два (142) примера: шездесет четири (64) изражавају се акузативом, педесет пет (55) генитивом и осам (8) дативом.

Чињеница која заиста изненађује јесте да се у српском преводу улога еквивалентности манифестује помоћу тридесет осам (38) глаголских облика, међу којим разликујемо двадесет седам (27) префигираних, десет (10) коренских и само једну (1) перифразу.

Осим тога, корпусна анализа је потврдила претпоставку да грчким прилозима за место одговарају синтаксичке структуре са одговарајућом подлогом. Према томе, као преводни еквиваленти служе: тридесет (30) правих месних прилога, и две (2) временске прилошке одредбе, али и двадесет пет (25) локалних и шест (6) описних придевских синтагми.

Свакако, прецизно одређивање интерјезичких параметара, засновано на резултатима тог прагмалингвистичког рада, може се употребити у неометаном превођењу текстова са једног језика на други или као корисно градиво за употпуњавање прикладних средстава и језичких стратегија у области успешне наставе грчког и српског језика.

ЛИТЕРАТУРА

- Арсенијевић, Нада. 2003а. „Акузатив с предлогом у савременом српском језику“. *Претисак из Зборника Матице српске за филологију и лингвистику*, 46 (1): 107–263.
- Арсенијевић, Нада. 2003б. „Акузатив с предлогом у савременом српском језику“. *Претисак из Зборника Матице српске за филологију и лингвистику*, 47 (2): 53–216.
- Adams, Douglas. 2011. *Essential Modern Greek Grammar*. New York: Dover Publications.
- Anderson, John. 1971. *The Grammar of Case: Towards a Localistic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Asimopoulos, Panagiotis. 2014. *Rekcija glagola u grčkom i srpskom jeziku: grčko-srpski rečnik glagolske rekcije*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Belaj, Branimir. 2008. *Jezik, prostor i konceptualizacija. Shematična značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet.
- Ивић, Милка. 1957. „Једно поглавље из граматике нашег модерног језика – систем месних падежа“. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, књ. I, 145–157.
- Ivić, Milka. 1965. „The System of Serbocroatian Cases Denoting Spatial Relations“. *Acta Linguistica Hafniensia*, 9 (1): 50–55.
- Клајн, Иван. 2004. *Грамматика српског језика за странце*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Lyons, John. 1977. *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Мразовић, Павица и Вукадиновић, Зорица. 1990. *Граматика српскохрватског језика за странце*. Сремски Карловци: Издавачка Књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад: Добра Вест.
- Martinet, André. 1985. *Syntaxe générale*. Paris: Armand Colin.
- Пипер, Предраг и др. 2005. *Синтакса Савременог Српског језика – Проста реченица*. Београд: Институт за Српски језик САНУ.
- Пипер, Предраг. 1977–1978. „Обележавање просторних односа предлошко-падежним конструкцијама у савременом руском и савременом српскохрватском књижевном језику“. *Прилози проучавању језика*, 13–14: 1–51.
- Пипер, Предраг. 1978. „Заменички прилози са значењем места и правца у руском, пољском и српскохрватском језику“. *Зборник за филологију и лингвистику*, 21 (1): 63–82.
- Пипер, Предраг. 1997. *Језик и простор*. Београд: Библиотека XX век.
- Симић, Радоје. 2002. *Српска граматика I, Граматика*. Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика. Никшић: ЈАСЕН.
- Сотириу, Дидо. 2001. *Земља натопљена крвљу*. Београд: Просвета.
- Станојчић, Живојин и Поповић, Љубомир. 1999. *Граматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић, Михаило. 1981. *Савремени српскохрватски језик I*. Београд: Научна књига.
- Schwyzler, Eduard and Debrunner, Albert. 1959. *Griechische Grammatik, II: Syntax und Syntaktische Stylistik*. Munich: C. H. Beck.
- Tesnière, Lucien. 1959. *Eléments de Syntaxe Structurale*. Paris: Klincksieck.
- Traugot, Elizabeth. 1975. Spatial expressions of tense and temporal sequencing: a contribution to the study of semantic fields, *Semiotica* 15: 207–230.
- Holton, David et al. 2004. *Greek. An Essential Grammar of the Modern Language*. London: Routledge.
- Holton, David et al. 2012. *Greek. A Comprehensive Grammar*. London: Routledge.
- Humbert, Jean. 2002. *Συντακτικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: The M. I. T. Press.
- Διονύσιος ὁ Θραῦξ. 1965. *Τέχνη Γραμματική, γ: Grammatici Graeci*, vol. 1. Leipzig: Teubner.
- Νάκας, Θανάσης. 1987. *Τα επιρρηματικά της Νέας Ελληνικής. Προβλήματα Υποκατηγοριοποίησης*. Αθήνα: Φιλοσοφική Σχολή.

Σωτηρίου, Διδώ. 1988. *Ματωμένα χρώματα*. Αθήνα: Κέδρος.

Τζεβελέκου, Μαρία et al. 2007. *Βασική Γραμματική της Ελληνικής*. Αθήνα: ΕΚΠΑ – ΙΕΛ.

Τομπαΐδης, Δημήτρης. 1982. *Διδασκαλία Νεοελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Επικαιρότητα

Τριανταφυλλίδης, Μανόλης. 2010. *Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Τσολάκης, Χρίστος. 1979. *Νεοελληνική Γραμματική της Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Χατζησαββίδης, Σωφρόνης – Χατζησαββίδου, Αθανασίου. 2007. *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Χατζιδάκης, Γεώργιος. 1915. *Γενική Γλωσσική. Ακαδημαϊκά Αναγνώσματα*, τόμος Γ΄. Έν Αθήναις.

Panagiotis Asimopoulos

A CONTRASTIVE APPROACH TO ADVERBS OF PLACE IN MODERN GREEK AND
SERBIAN LANGUAGE

Summary

Within the systematic study of the morpho-semantic relations and especially in accordance with the fundamental parameters of Contrastive Linguistics the main topic of this research is the comparative consideration of adverbs in two unrelated languages, id est in Greek and Serbian.

From this point of view in the paper we analyze the Greek adverbs of place and their translation equivalents in Serbian. For the studying of the major similarities and the basic differences in the spatial relations that are recorded by adverbs in these two Balkan languages, we served a corpus of literature that totally consists of 243 examples for 46 particular adverbs. The original text belongs to the famous Greek novel *Farewell Anatolia* (author Dido Sotiriou) and its published Serbian translation “Земља натопљена крвљу” (translation by Gaga Rosich).

After the introductory section that provides relevant theoretical elements related to the adverbials of place in both languages, the central part of the respective study refers to a comprehensive analysis of the selected examples and a statistical processing of their translation equivalents. The access to the comparison is primarily of synchronic character and it is based on the analysis of the excerpted material. As far as the methodological framework concerns the bilateral method of systemic-functional comparisons, it means the method of Contrastive analysis has been applied. In the last part of the paper we present the general conclusions about the clear tendencies relating to the advancement of the teaching process of Greek or Serbian as a foreign language.

Key words: adverbs of place, Greek, Serbian, *Farewell Anatolia*.

